

PAPER DETAILS

TITLE: Amasyali Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Sairliği ve Türkçe Siirleri

AUTHORS: Avni ERDEMİR

PAGES: 153-194

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/739156>

**Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin
Şairliği ve Türkçe Şiirleri**

**The Poetry Skill and the Turkish Poems of Abdurrahman Kâmil
(Yetkin) Efendi From Amasya**

Avni Erdemir

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı

Anabilim Dalı

Assistant Professor, Amasya University, Faculty of Education, Old Turkish

Literature Department

Amasya, Turkey

avni.erdemir@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5659-5459

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 24 Aralık / December 2018

Kabul Tarihi / Accepted: 18 Şubat / February 2019

Yayın Tarihi / Published: 20 Haziran / June 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Sayı / Issue: 12 **Sayfa / Pages:** 153-194

Atıf / Cite as: Erdemir, Avni. "Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri [The Poetry Skill and the Turkish Poems of Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi From Amasya]". *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 12 (June 2019): 153-194.

<https://doi.org/10.18498/amailad.579964>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.
<https://dergipark.org.tr/amailad>

The Poetry Skill and the Turkish Poems of Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi From Amasya

Abstract

Abdurrahman Kâmil Efendi was born in Amasya in 1850 and died in the same city in 1941. His grandfather is Mustafa Mecdî Efendi and his father is Ahmet Rifat Efendi. After the invasion of Crimea by the Russians, his family moved to Mecitözü, a town of Amasya and they settled there. The family was known as Mecdîzâde related to the name of Mustafa Mecdî Efendi.

Abdurrahman Kâmil Efendi got a good religious education from the early ages of his childhood and he had adequate Arabic and Persian language skills to write poems. He had been a mufti and religious department sheik at Amasya Sultan Bâyezıd Mosque. He overtook a great responsibility during the national struggle of the Turkish People and played a key role during that period. He invited the local people to support the movement of independence.

Up to today, there have been a lot of researches carried on his books which are about his role in the national struggle period. However, there has no research done about his poems and poetry skills. Furthermore, he is, also, a poet and wrote some poems in Arabic, Persian and Turkish languages with the nickname Kâmil. In this article, his Turkish poems that he wrote with the nickname Kâmil were determined and his poetry skill was discussed.

As a result of this research we were determined 14 Turkish poems of him which includes 4 masnavi, 2 odes (kasida), a müsemmen and 6 ghazals. Kâmil Efendi has adopted the elements of comparison and the groups of words from the tradition of divan. The main theme of his poems on religion and mysticism is divine love.

In this article, the poems of Abdurrahman Kâmil Efendi with the nickname *Kâmil* were identified and presented the transcriptions of them; and gave information about him based on his poems

Summary

Abdurrahman Kâmil Efendi was born in Amasya in 1850 and died in the same city in 1941 His family moved from Crimea in 1783 when the Crimea was invaded by tre Russian army. They first settled in Mecitözü which was a town of Amasya in those years. They were called as Mecdîzâdeler. His father was Ahmet Rif'at Efendi and his grandfather, Mustafa Mecdî Efendi, was a scholar and a sheik of Nakşibendiyye.

Kâmil Efendi received a perfect theological education from the best scholars of his period and learned Persian and Arabic languages as much as to write poems in

those mentioned languages. When he completed his education, he became a müderris (academician in madrasah) in Amasya, a preacher at Sultan Bayezid Mosque and he taught interpretation of Quran in different mosques. Abdurrahman Kâmil Efendi, who fulfilled the longest duty as a mufti in Amasya, was appointed as a mufti to Amasya at the age of 50 in May 1900, after the death of Amasya mufti Mehmed Efendi. He was retired in 1915 because of the age limitation. He taught some subjects between the years 1916-1920 at Dârülhilâfe Madrasah. After the death of Mufti Mehmed Tevfik Efendi in 1921, he was once again appointed as a mufti to Amasya by the order of Gazi Mustafa Kemal in 1922 and he carried on this duty up to 1941 which was the year he died.

He took a mission in the National struggle of Anatolia against enemies between the years 1919-1922. Gazi Mustafa Kemal Pasha who was seeking the support of the Anatolian people in those years visited Amasya as the first city to start the National struggle and the Amasya mufti Hacı Tevfik Efendi and Abdurrahman Kâmil Efendi welcomed and greeted him at the entrance of the city. Abdurrahman Kâmil Efendi who was the preacher of Sultan Bayezid Mosque at that period addressed to the people on Friday, 13th June 1919 about the importance of the National Struggle to depict his support to Mustafa Kemal Pasha. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti was established on 14th June, 1919 with 17 members for the first time in Amasya and the first member of this community was Müftü Tevfik Efendi (d.1921) and the second one was Abdurrahman Kâmil Efendi.

Kâmil Efendi was married to Emine Hanım, the daughter of scholar Anaç Hoca in 1883 and he had three sons with the names Mehmed Sabri Yetkin, Ahmed Emri Yetkin and Mustafa Niyazi Yetkin and a daughter, Fatma Zehra. His sons also became the famous scholars of Amasya like himself.

There have been many studies done about the life, personality, books, poems and the role in National Struggle of Abdurrahman Kâmil Efendi who wrote many books on theological content. In these studies, it was mentioned that he was a poet with "Divançe". However, there has been no study about his poesy and his poems up to now. In this study, it is aimed to explain the poesy and the characteristics of his poems through giving the translated written texts in "Divançe" recorded under the name of Abdurrahman Kâmil Efendi with the number Yz. A 8993 in the handwritten book section of Ankara National Library.

This book in which we based on to determine the poems of Abdurrahman Kâmil Efendi was written as a mixture of verse-prose. The mystical ideas expressed in the prose sections were supported by poems written in Turkish, Arabic and

Persian languages and they were put into the appropriate places related to the topic.

He used nickname *Kâmil* in his poems. He wrote 14 Turkish poems in this book. In all these poems, verse styles, prosody forms and simile elements belonging to classical divan poem tradition are used successfully. In this aspect, it is possible to evaluate Abdurrahman Kâmil Efendi as one of the follower and a good example of a classical divan poem tradition in twentieth century.

This poem was written in the form of verse and consists of 4 masnavi, 2 odes (kasida), 1 muhammes (a section with five lines), 1 müsemmen (a section with six lines) and 6 ghazal(lyrics). These poems were technically written excellently and they reflect all the characteristics of the verse styles.

He used 7 different prosody forms in his poems. However, he used double prosody form in his two poems which is accepted as an exception in classical poem tradition.

The poet was successful at using prosody verse. There have sometimes seen reduction of the pronunciation of the syllable (zihaf) in some of his poems. The words and syllables which must be pronounced with two syllables in which one of them is open and the other one is closed as in *bîh*, *hîç*, *yâr* and *tîz* are pronounced as one closed syllable.

The words which should be pronounced as two syllables (med) are pronounced without two syllables (med), some consonants of Arabic language are pronounced related to the rules of Turkish pronunciation are the characteristics which the poet preferred in his poems. Most of these prosody faults in the poems of Abdurrahman Kâmil Efendi are the reflection of the characteristics of Turkish prosody changed in time to his poems.

The main theme of Abdurrahman Kâmil's poems is the love of God. He used the words to describe love in his poems with the meaning of mysticism where as the other poets of divan literature used these words to describe their love to their lovers. Lirism is dominant in his poems.

The book starts with a mesnevi with 19 couplets. The first poem of the book was written in the form of classical poem tradition and the poem starts with besmele, praise to God and pray to the Prophet. These subjects are stressed throughout the poem.

The themes of his other poems are about the pain of separation and convergency to the lover. His fourth book is a Mesnevi with 55 couplets. He wrote that Mesnevi for his great admiration to Seyh Şadi buried in Şeyhsadi village in Amasya.

Among the poems of Abdurrahman Kâmil Efendi, there is an eulogy written in "elifname" style. In this "elifname", Kâmil Efendi wrote one line for each letter of

Arabic language consisted of 29 letters starting from the alphabet elif to last letter y. The letters in the poem are included into a rhythm.

His son Ahmet Emrî Yetkin claimed that his father had destroyed some of his poems and some of them were lost because of unknown reasons. Why he ruined his poems by himself was not known clearly. The destruction of the poems of Abdurrahman Kâmil who was one of the good example of 16th century classical divan poem tradition in 20th century was a great lost for Turkish literature. If his lost poems are found and then published, it will yield to make a healthier evaluation about his poesy and poems.

Keywords: Old Turkish Literature, Abdurrahman Kâmil Efendi, Mecdîzâde, Amasya, Poet.

Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri

Öz

Abdurrahman Kâmil Efendi, 1850 yılında Amasya'da doğmuş ve 1941'de Amasya'da vefat etmiştir. Dedesi Mustafa Mecdî Efendi, babası Ahmed Rif'at Efendi'dir. Kırım'ın Ruslar tarafından ilhakı üzerine ailesi, o dönemde Amasya'ya bağlı bir kaza olan Mecitözü'ye yerleşmiştir. Dedesi Mustafa Mecdî Efendi'ye nisbetle aile Mecdîzâdeler olarak bilinmektedir.

Abdurrahman Kâmil Efendi, çocukluğundan itibaren iyi bir dinî eğitim almış; eser yazacak kadar Arapça ve Farsçaya vâkıf olmuştur. Amasya Sultan Bayezid Camii kürsü şeyhliği ve uzun yıllar Amasya müftülüğü yapmıştır. Millî mücadelede önemli görev ve sorumluluklar üstlenmiş; bir din adamı olarak halkı millî mücadeleye destek vermeye çağırmıştır.

Dinî nitelikte çok sayıda eser veren Abdurrahman Kâmil Efendi'nin bu eserleri ve millî mücadeledeki rolü ile ilgili günümüze kadar çok sayıda çalışma yapılmış; ancak şiirleri ve şairliği üzerinde hiç durulmamıştır. Oysa Abdurrahman Kâmil Efendi, Kâmil mahlasıyla Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler yazmıştır.

İnceleme sonunda, Abdurrahman Kâmil Efendi'nin 4 mesnevi, 2 kaside, 1 muhammes, 1 müsemmen ve 6 gazel olmak üzere, toplam 14 Türkçe şiiri tespit edilmiştir. Kâmil Efendi, şiirlerinde divan şiiri geleneğinin mazmun ve benzetme unsurlarını kullanmıştır. Dinî ve tasavvufî mahiyette olan şiirlerinin konusu ilâhî aşktır.

Bu makalede Abdurrahman Kâmil Efendi'nin *Kâmil* mahlasıyla yazdığı Türkçe şiirlerinin tespiti yapılmış, bunların çeviriyazılı metinleri ortaya konmuş ve şiirlerinden hareketle şairliği hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eski Türk Edebiyatı, Abdurrahman Kâmil Efendi, Mecdîzâde, Amasya, Şair.

Hayatı

Abdurrahman Kâmil Efendi'nin soyu, 1783 yılında Kırım'ın Ruslar tarafından ilhakı üzerine, o dönemde Amasya'ya bağlı Mecitözü kazasına yerleşen Mecdîzâde ailesine dayanmaktadır. Babası, Ahmet Rif'at Efendi; dedesi, dönemin âlim ve Nakşibendiyye şeyhlerinden Mustafa Mecdî Efendi'dir. Mustafa Mecdî Efendi'nin babası da Hasan Efendi'dir. Hasan Efendi, Amasya'ya bağlı Ziyaret beldesinde medfun olan Abdülbâkî Hicâbî ile Kırım'dan Amasya'ya hicret etmiş ve Mecitözü'ye yerleşmiştir. Hasan Efendi, burada ilme dair bir teveccüh görmeyince Mecitözü'de dünyaya gelen oğlu Mustafa Mecdî ile beraber Amasya'ya gelerek Gümüşlü mahallesine yerleşmiştir.

Dedesi Mustafa Mecdî'ye nisbetle kendisine Mecdîzâde diyen Abdurrahman Kâmil Efendi, 1266/1850 yılı cemâziye'l-âhir ayının on beşinde (28 Nisan 1850) Amasya'da doğmuştur. 1271/1854-55 yılında sıbyan mektebine girmiş; 1278/1861-62'de burada Madenüscü ismiyle tanınan Sıbyan muallimi Mustafa Efendi gözetiminde Kur'an'ı ezberleyerek hâfız olmuştur. İki sene de kırâat ve tecvid dersleri alan Abdurrahman Kâmil, 1280/1863-64 yılında Amasya mutasarrıfı Ziya Paşa'nın yaptırdığı Rüştîye mektebinde okumuş, 1285/1868-69'da ise Mehmet Paşa Medresesine gitmiştir. Burada beş yıl temel ilimler eğitimi almıştır. Aynı yıllarda ağabeyi Sadık Efendi'den (ö.1321/1903-4) kırâat, ferâiz ve ilm-i arûz dersleri almıştır. Yedi sene de devrin âlimlerinden fıkıh, fıkıh usulü, hadis, hadis usulü, tefsir ve aklî ilimler eğitimi görmüş ve 1297/1879-80'de Mir Hasan Efendi'den icâzet alarak eğitim faaliyetine başlamıştır.¹

Amasya Sultan Bayezid Camii'nde kürsü şeyhliği de yapan Abdurrahman Kâmil Efendi, müftü olmadan önce her sene Ramazan ayında halka yönelik tefsir dersleri; yine Gümüşlü Camii'nde sabah ve ikindi namazlarında tefsir dersleri vermiştir. Bu dersler halkın ilgisine mazhar olmuştur.²

¹ Recep Orhan Özel, "Amasya'da Bir Âlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (Haziran 2018): 42-46.

² Özel, "Amasya'da Bir Âlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)", 47.

Abdurrahman Kâmil Efendi, Anadolu'nun kurtuluş mücadelesinde de önemli görevler üstlenmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa, halk desteği arayışındaki ilk duraklarından biri olan Amasya'da, Amasya müftüsü Hacı Tevfik Efendi ve Abdurrahman Kâmil Efendi tarafından karşılanmıştır. O zaman Sultan Bayezid Camii vaizi olan Abdurrahman Kâmil Efendi, 13 Haziran 1919 günü yaptığı Cuma vaazında halka milli mücadelenin önemini anlatmıştır. 14 Haziran 1919'da kurulan Amasya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin 17 kişilik isim listesinin başında Müftü Tevfik Efendi (ö.1921) ikinci sırasında ise Abdurrahman Kâmil Efendi vardır.³

1300/1882-83 yılında Amasyalı âlim Anaç Hoca'nın kızı Emine Hanım'la evlenen⁴ Abdurrahman Kâmil Efendi, Arapça ve Farsça bilmekte olup Amasya müftüsü Mehmed Efendi'nin vefatı üzerine 1318/1900 yılı Muharrem (Mayıs) ayında 50 yaşında iken meşihat makamınca fetvâya mezun olmuş ve Amasya müftülüğüyle birlikte Sivas ve Karadeniz bölgesi vaizliği görevine getirilmiştir. Hicaz Demiryolu İâne Komisyonu'ndaki hizmetinden dolayı 1903'te nişan ve madalya ile taltif edilmiş; aynı yıl kendisine Mûsile-i Süleymâniye-i Râbia'dan Bursa Fakihzâde Medresesi pâyesi, 1905'te İzmir Payesi verilmiştir. 1912 yılında yanlışlıkla emekliye sevk edildiyse de yanlışlık düzeltilerek görevine dönmüş ve 1 Eylül 1331/1915 yılında yaş haddinden emekli edilmiştir. 1916-1920 yıllarında Dârülhilâfe Medresesi'nde ders vermiştir. Müftü Mehmed Tevfik Efendi'nin 1921'de vefatından sonra Gazi Mustafa Kemal'in emriyle Temmuz 1338/1922 yılında tekrar Amasya müftülüğüne tayin edilmiş ve vefat ettiği 18 Kanun-ı evvel 1941 yılı perşembe gününe kadar bu görevi yürütmüştür.⁵ Cenaze namazı oğlu

³ Abdurrahman Kâmil Efendi'nin Millî Mücadele'deki görev ve fonksiyonları hakkında geniş bilgi için bk. Ali Sarkoyuncu, "Millî Mücadelede Amasya Müftüleri (Hacı Tevfik ve Abdurrahman Kâmil Efendiler)", *Diyanet İlmî Dergi* 31/2 (1995): 61-100; Songül Keçeci Kurt, "Son Dönem Osmanlı Ulemasının Önemli Şahsiyetlerinden Abdurrahman Kâmil Efendi (1850-1941)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute*, 60 (Eylül-September 2017): 477-494.

⁴ Özel, "Amasya'da Bir Âlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)", 46.

⁵ Kâmil Şahin, "Abdurrahman Kâmil Yetkin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 43: 504-505; Mustafa Murat Batman, "Osmanlı'nın Son Döneminden Cumhuriyete Uzanan Bir Âlim: Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi", *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2*, (21-23 Nisan 2017), ed. Şuayip Özdemir - Ayşegül Gün (Ankara: KIBATEK, 2017), 2: 510-511.

160 | A. ERDEMİR / Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri
Mehmet Sabri Yetkin tarafından kıldırılmış ve Şamlar Mezarlığına defnedilmiştir.⁶

Kâmil Efendi'nin Mehmed Sabri Yetkin, Ahmed Emri Yetkin ve Mustafa Niyazi Yetkin olmak üzere üç oğlu ve Fatma Zehra isimli bir kızı vardır. Oğulları da kendisi gibi Amasya'nın son devrinde yetişmiş önemli âlimlerdendir.⁷

Eserleri

1. Nakdü'l-Hâtır Fî Cilâi'n-Nâzır

Eserin müellif hattı nüshası, Amasya Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 1708/1 numarada kayıtlıdır. İlk dört sayfanın konusu ahlâk olup sonraki kısımlarda Hz. Muhammed'in mucizeleri ve Veysel Karânî'nin kıssası yer almaktadır. Eser, yazarın vefatından üç yıl önce 1938 yılında tamamlanmıştır. Amasya Yazma Eserler Kataloğu 1708/2 numarada *Dürr-i Zebân* ismiyle kayıtlı olan eser, müstakil bir eser olmayıp bazı değişikliklerle beraber birinci bölümün aynısıdır. Müellif, bu bölümde eserin adını *Nakdü'l-hâtır fî cilâi'n-nâzır* olarak güncellemiştir. Eser Türkçedir.

2. Tebynü'l-Muğlakât ve'l-Mühimmât min Elfâzi'l-Makâmât

Amasya Yazma Eserler Kütüphanesi 1734 numarada kayıtlı olan eser, müellif hattı olup 28 varaktır. 1339/ 1920-21 yılında tamamlanmıştır. Eser, Ebû Muhammed el-Kâsım el-Harîrî'nin (öl. 516/1055) *Makâme* isimli elli küçük hikâyeden oluşan eseri hakkındadır. Abdurrahman Kâmil Efendi, manzum olan bu kitaptaki kelimelerin lugat anlamlarını vermiş ve metin içindeki anlamına dair açıklamalar yapmıştır. Milli Kütüphane 927 numarada *Besâ'irü'l-kemâlât fî tercemeti'l makâmât* ve yine aynı kütüphane 7592 numarada *Dibâce-i müfredât* ismiyle kayıtlı eser, aynı eserdir. En kapsamlı nüsha, Milli Kütüphane 7592 numaralı nüsha olup eser 288 varaktır. Bu eser, Arapçada ileri düzeye gelmiş öğrenciler ve Dârü'l-hilâfe medresesinde ders okutan hocalara yardımcı olacağı düşünülmüş yazılmıştır.⁸ Eserin dili Türkçedir.

⁶ Özel, “Amasya’da Bir Âlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)”, 49.

⁷ Abdurrahman Kâmil Efendi'nin çocuklarının hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Özel, “Amasya’da Bir Âlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)”, 54-69.

⁸ Özel, “Amasya’da Bir Âlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)”, 51-52.

3. Şerh-i Bostân

Sa'dî-i Şîrâzî'nin Farsça kaleme aldığı Bostan isimli eserinin yarım kalmış Arapça şerhi olan eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 5672 numarada kayıtlı olup 204 varaktır.

4. Terâcim-i Ahvâl

Eser, Milli Kütüphane'de 7952 numarada kayıtlıdır. Biyografik bir çalışma olan eserde, kaf harfiyle başlayan isimlerin biyografisi verilmektedir. Kâmil Şahin, özel kütüphanesinde Abdurrahman Kâmil'e ait müellif hattı 160 sayfalık evliya, ulemâ ve şuarâdan alfabetik sıraya göre bazı zatların hayat hikâyelerini anlatan bir eserin bulunduğunu ifade etmektedir.⁹ Milli Kütüphane'deki bu eser, Kâmil Şahin'in sözünü ettiği biyografik eserin kaf harfiyle başlayan bölümü olabilir. Zira eserin Milli Kütüphane kaydındaki, notlar bölümünde 1994 yılında Şahin Kitabevi'nden satın alındığına dair not vardır. Eserin dili Türkçedir.

5. Mevâiz

Milli Kütüphane 7956, 7970 ve 8579 numaralarda kayıtlı yazmalar, Abdurrahman Kâmil Efendi'nin değişik konulardaki vaazlarını ihtiva etmektedir.

6. Mir'âtü's-Şü'ûni'l-Hakâ'ik

Kâmil Şahin'in bildirdiğine göre¹⁰ bu eser, özel kitaplığındaki bir mecmuanın içinde olup (323-335) Ahmed Hüsameddin Dâğıstânî'nin istihârâc alanındaki eserinin Türkçe çevirisidir. Bu eserde 71 maddede gelecekte vuku bulacak olaylar ve devletlerin maruz kalacakları felaketler konu edilmektedir.

7. Hâtîrât-ı Abdurrahman Kâmil

Kâmil Şahin'in özel kitaplığında bulunan eser, 1903'te yazılmış olup 33 varaktır.¹¹

8. Şerhu Ziyâdeti'l-Mer'

Kâmil Şahin'in verdiği bilgiye göre¹² 1904'te yazılmış olan bu eser, özel kitaplığında bulunan Hâtîrât-ı Abdurrahman Kâmil isimli eserin 29b-31b varakları arasındadır. Eser, Ebulfeth el-Büstî'nin (öl.401/1010) Kasîde-i Nûniyye isimli eserine yapılmış bir şerhtir.

⁹ Şahin, "Abdurrahman Kâmil Yetkin", 43: 505.

¹⁰ Şahin, "Abdurrahman Kâmil Yetkin", 43: 505.

¹¹ Şahin, "Abdurrahman Kâmil Yetkin", 43: 505.

¹² Şahin, "Abdurrahman Kâmil Yetkin", 43: 505.

9. Yasin Suresi Tefsiri

Eser, Milli Kütüphane 2782 numarada kayıtlı olup 160 sayfadan oluşmaktadır. Çoğunlukla çeşitli tefsirlerden alınan notlardan oluşan eser, eksiktir. Katalog kaydında eserin *Lübâbü't-te'vîl* adıyla kayıtlı olması ve Abdurrahman Kâmil Efendi'nin müstensih olarak gösterilmesi yanlıştır.

10. Diğer Eserleri

Kâmil Şâhin,¹³ özel kitaplığında bu eserlerin dışında Abdurrahman Kâmil'in Amasya Bayezid Camii'ndeki vaazlarından oluşan *tefsir dersleri notları* ve *H. Peygamber'in Risâleti* adlı bir eserin daha olduğunu bildirmektedir.

Abdurrahman Kâmil Efendi'nin Divançesi, Türkçe Şiirleri ve Şairliği

Abdurrahman Kâmil Efendi'nin ilmî şahsiyeti ve millî mücadeledeki rolü ile ilgili günümüze kadar önemli çalışmalar yapılmış; bu çalışmalarda aynı zamanda divançe sahibi bir şair olduğu ifade edilmiş; ancak şiirleri hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu makale ile Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Yz. A 8993 numarada Abdurrahman Kâmil Efendi adıyla kayıtlı, *Divançe* isimli yazma eserdeki Türkçe şiirlerin çeviriyazılı metinleri verilmiş ve bu şiirlerden hareketle onun şairliği ve şiirinin özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Abdurrahman Kâmil Efendi hakkında yapılan çalışmalarda onun şairliği ile ilgili verilen bilgiler, “*Dinî ilimlerin yanısıra, şiirle de ilgilenen Abdurrahman Kâmil*”,¹⁴ “*şiire ilgi duymuş duygu ve düşüncelerini manzum tarzda ifade etmiştir. Oğlu Ahmet Emrî Yetkin, şiirlerinin bir kısmını kendisinin imha ettiği, bir kısmının ise kaybolduğunu söylemektedir.*”¹⁵ şeklinde ifade edilen cümlelerden ibarettir.

Abdurrahman Kâmil Efendi'nin aynı zamanda şair olduğunu ifade eden yukarı verilen bilgilerin dışında, onun divan sahibi olduğuna dair bilgiler de kaynaklarda yer almaktadır. Bu bilgilerin çoğu Kâmil Şâhin'in İslâm Ansiklopedisi'nde yazdığı “Abdurrahman Kâmil Yetkin” maddesinde verilen bilgilerin tekrarı mahiyetindedir. Kâmil Şâhin'in verdiği bilgiye göre Abdurrahman Kâmil Efendi, “*Arapça ve Farsça şiirlerinin de yer aldığı divanını*

¹³ Şahin, “Abdurrahman Kâmil Yetkin”, 43: 505.

¹⁴ Sarıkoyuncu, “Millî Mücadelede Amasya Müftüleri (Hacı Tevfik ve Abdurrahman Kâmil Efendiler)”, 82.

¹⁵ Özel, “Amasya’da Bir Âlim Yuvası: Mecdizâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)”, 50.

1884'te tamamlamış, eserin sonunda kendi biyografisine yer vermiştir.”¹⁶ Songül Keçeci Kurt, makalesinde Kâmil Şahin'e yaptığı atıfta şair, “Arapça ve Farsça şiirlerinin de olduğu divanını 1884'te tamamlamıştır.”¹⁷ demektedir.

Mustafa Murat Batman, Abdurrahman Kâmil Efendi'nin divanı ve şairliği ile ilgili şu bilgileri vermektedir: “*Dîvân-ı Kâmil, Abdurrahman Efendi'nin Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerinin de yer aldığı kendi divanıdır. Buradan hareketle hoca efendinin Farsça'ya da hâkim olduğunu anlıyoruz. Kâmil Efendi, esere Gümüşlü Camii'ndeki vaizlik görevi esnasında 1884 yılında başlamış ve aynı yıl bitirmiştir.*¹⁸ Ayrıca eserde çağdaşı olan ilmiye sınıfına mensup zatlara yazdığı şiirleri de bulunmaktadır. Eserin sonunda da kendi biyografisi de diyebileceğimiz özel notları bulunmaktadır. Müellif hattı olan eser Kâmil Şâhin özel kitaplığındadır.”¹⁹

Recep Orhan Özel ise, mürettep bir divan olmaması sebebiyle, esere divançe demiş ve eserle ilgili olarak şu bilgileri vermiştir: “*Milli Kütüphane 8993 numarada kayıtlı olup 98 sayfadan oluşan eser, Abdurrahman Kâmil Efendi'nin Hicri 1302 (m. 1884) yılında Gümüşlü Camii'nde Beyzavî Tefsiri'nden yaptığı dersler sırasındaki duygularını ifade etmektedir. Eserde çeşitli ahlâkî konulara dair Türkçe ve Arapça beyitlere yer verilmiş ve mecâzî aşktan ilâhî aşka intikal süreci manzum-mensur şekilde işlenmiştir.*”²⁰

Batman, divanın müellif hattı nüshasının Kâmil Şahin'in özel kütüphanesinde olduğunu söylemektedir. Ne var ki Kâmil Şahin, 2013'te Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nde yayımlanan “Abdurrahman Kâmil Yetkin”

¹⁶ Şahin, “Abdurrahman Kâmil Yetkin”, 43: 505.

¹⁷ Kurt, “Son Dönem Osmanlı Ulemasının Önemli Şahsiyetlerinden Abdurrahman Kâmil Efendi (1850-1941)”, 485.

¹⁸ Eserin 1884 yılında yazılmaya başlayıp aynı yılın sonunda bittiğine dair Kâmil Şâhin'e atıfla verilen bilgilerin yanlış olduğunu düşünmekteyiz. Eserin girişinde verilen “üç yüz iki ramazan ayı” (s.2) Haziran 1885'e karşılık gelmektedir. Eserin bitiş tarihi ise Şeyh Şâdî Türbesi'nin yapımında görevlendirilen Abdurrahman Kâmil Efendi'nin bu türbeyi ziyaretten iki gün sonra yazdığı mesnevinin başında verilen bilgiye dayandırılmaktadır. Abdurrahman Kâmil Efendi burada “Üç yüz sekiz ağustos sekizinci günü” Şeyh Şâdî Türbesi'ni ziyaret ettiğini, iki gün sonra da şiirini yazdığını ifade etmektedir. Eğer eserin bitiş tarihi olarak son şiirin yazıldığı bu tarihi esas alırsak; eserin bitiş tarihi, 10 Ağustos 1890'dır.

¹⁹ “Batman, Osmanlı'nın Son Döneminden Cumhuriyete Uzanan Bir Âlim: Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi”, 512.

²⁰ Özel, “Amasya'da Bir Âlim Yuvası: Mecdizâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö. 1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö. 1963), Ahmet Emri Yetkin (Ö. 1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö. 1959)”, 52.

164 | A. ERDEMİR / Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri maddesinde, divanın özel kütüphanesinde olduğuna dair bir bilgi vermemektedir. Üzerinde çalıştığımız eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Yz. A 8993 numarada Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil adına *Divançe* ismiyle kayıtlıdır. Bu eserin sağ dış kapağında “satın alma: Şahin Kitabevi, 2002; sol dış kapağında ise fiyatı: 400.0000.000 TL” notu, 98. sayfasında ise Kâmil Şahin'in latin harfleriyle, kurşun kalemle yazdığı “*Amasya Müftüsü Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin'in (ö.1941) divanı hakkında Kâmil Şahin'i görmeden kimse çalışma yapmasın, çünkü kâğıtlar halinde şiirleri de vardır. 09. 07. 2002*” tarih ve imzalı notu bulunmaktadır.²¹ Bu bilgiler bize Kâmil Şahin'in elindeki nüshayı Milli Kütüphane'ye 09 Temmuz 2002'de sattığını göstermektedir.

Eserin Nüsha Tavsifi

Müellif hattı olan eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Yz. A 8993 numarada, *Divançe* ismiyle kayıtlı olup 98 sayfadır. Manzum-mensur karışık olan eser şu beyitle başlar:

Matla'-ı envâr-ı Kur'ân-ı Kerîm
Oldı Bismillâhırrahmânırrahîm
Dîvânçe'nin son beyti şudur:
Hülâsâ Kâmilin meyli vefâya
Marîzdir tâkatı yokdur cefâya

98 sayfadan oluşan nüsha, ciltlessiz olarak 225x163; 180x1217 mm ölçülerindeki kâğıda, 19 satır halinde, ta'lik hatla yazılmıştır.

Yazma nüshada bazı beyitler ve duraklar kırmızıdır. Şirazesı bozuk olup onarım görmüştür. Eser, 80. sayfaya kadar sayfa sonlarındaki ayağa uygun giderken 80. sayfadan 81. sayfaya geçişte metin, “*Görmemek yeğdür görüp dîvâne olmakdan seni*” mütekerrir mısraıyla devam etmesi gerekirken; aynı eserin başka bir nüshasından koparılmış; sebeb-i te'lif bölümünün yer aldığı ilk sayfası yeniden başlamaktadır.

Yazma nüshanın 81 ve 82. sayfaları; ikinci sayfanın yedinci satırından dördüncü sayfanın altıncı satırına kadar olan bölümün aynen tekrarıdır. Nüshanın 83. ve 84. sayfaları, 17. sayfanın dördüncü satırından 18. sayfanın 16. satırına kadar olan bölümün, 85 ve 86. sayfaları, 15. sayfanın üçüncü satırının son iki kelimesinden itibaren 17. sayfanın dördüncü satırının ilk kelimesine kadar olan bölümün aynısıdır.

²¹ Abdurrahman Kâmil Efendi'nin üzerinde çalıştığımız yazma nüsha dışında kaâğıtlar hâlinde şiirlerinin bulunduğunu ifade eden Kâmil Şahin Beyle görüşülmüş, ancak sözü edilen bu şiirlere ulaşılammamıştır.

Yazma nüshanın 86. sayfasından sonra gelen sayfaya numara verilmemiştir. Çalışmamızda nüshada verilen numaralar esas alınmış ve sayfa numaralarında değişikliğe gidilmemiştir. Bu sebeple üzerinde numara bulunmayan bu sayfaya 86b numarası verilmiştir.

Abdurrahman Kâmil Efendi, eserde tasavvufî görüşlerini mensur bir şekilde aktarırken duygularını ifade için yer yer şiirlerden de yararlanmış; şiirler, yazma nüshada mensur kısımlar içinde konuya uygun olarak serpiştirilmiştir. Bu makalede şiirler yazma nüshadaki sıraya göre değil, nazım şekillerine göre *mesneviler*, *kasideler*, *musammatlar*, *gazeller* şeklinde tasnif edilerek verilmiştir.

Eserin istinsah kaydı bulunmamaktadır. Ön sözünde 302 Ramazan ayında (1302/1885 Haziran) yazılmaya başlandığı²² ifade edilmektedir. Abdurrahman Kâmil Efendi, yazma eserin son şiirinin başında²³ Şeyh Şâdî Türbesi'nin²⁴ yeniden inşası için görevlendirilmesi üzerine, 8 Ağustos 1308/1892²⁵ (20 Ağustos 1892) tarihinde Şeyh Şâdî Köyü'ne gittiğini ve iki gün sonra ona olan muhabbetini ifade için 55 beyitlik mesneviyi yazdığını söylemektedir. Bu bilgilere göre eser, Haziran/Temmuz 1885'de yazılmaya başlanmış ve 20 Ağustos 1892 tarihinde tamamlanmıştır.

Eserin Adı ve Yazılış Sebebi

Eser, manzum-mensur karışık yazılmış olup mensur kısımlar, manzum kısımlardan daha uzundur. Bu manada esere klâsik bir divan/divançe demek mümkün değildir.

Yazma nüshanın metin kısmında, eser adına dair açık hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Nüshanın dış kapağında ise *Dîvân-ı Kâmil Mecdîzâde* ibaresi vardır. Bu ibarenin yazı cinsi ve yazı şekli, yazma nüshadaki metnin yazısına benzememektedir. Muhtemelen sonradan eklenmiştir. Bu ibareyi ekleyen kişi,

²² Mecdî-zâde Abdurrahman Kâmil, *Divançe*, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Yz. A 8993, 2.

²³ Mecdî-zâde Abdurrahman Kâmil, *Divançe*, 93.

²⁴ Şeyh Şâdî, Amasya evliyasındandır. Hangi devirde yaşadığı bilinmiyor. Hüseyin Hüsameddin'in verdiği bilgiye göre, Türbesi Amasya'nın Şeyhsadi köyünün eteklerinde olup 1409 yılında Karakeçilioğullarından Muslihiddin Musa Bey tarafından yaptırılmıştır (Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, 1. Baskı (İstanbul: Hikmet Matbaası, 1327), 1: 342. Bu köyün günümüzdeki adı Şeyhsadi'dir. Köy, adını Şeyh Şâdî'den almıştır. Tokat istikametinde Amasya merkeze 50 km uzaklıktadır.

²⁵ Eserde verilen 8 Ağustos ayı, hicrî değil rûmîdir. Dolayısıyla tarih mîlâdiye çevrilirken rûmîden çevrilmiştir.

166 | A. ERDEMİR / Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri
eser adına dair bir bilgi bulamayınca, *Kâmil* mahlasıyla yazılmış şiirleri dikkate
alarak kapağa bu ismi yazmış olmalıdır.

Abdurrahman Kâmil Efendi, eserin yazılış sebebini, sebeb-i te'lif
bölümünde;

“Ba'de-zâ sebeb-i tahrîr-i nemîka-i firâk ve mûcib-i tastîr-i vesîka-i iştîyâk
budur ki hicret-i nebeviyyenin üç yüz iki sâl-i ferruh-fâli ramazân-ı mağfiret-
nişânında (Haziran/Temmuz 1885) ilhâh-ı enâdim iktirâh-ı 'avâm ile

Dil ü cânı riyâdan pâk u sâde

Muhabbet geştesi bu Mecdîzâde”²⁶ şeklinde açıklamaktadır.

Yukarıdaki *sebeb-i tahrîr-i nemîka-i firâk ve mûcib-i tastîr-i vesîka-i iştîyâk*
cümleleri, *ayrılık mektubunu yazma sebebi, yüksek arzu (aşk) belgesini te'lif
etme sebebi* anlamına gelmektedir. Bu bilgiden hareketle eserin isminin ayrılık
mektubu, aşk mektubu anlamlarına gelen *Nemîka-i Firâk ve Vesîka-i İştîyâk*
olması ihtimal dahilindedir. Nitekim eserin giriş bölümünde verilen yukarıdaki
beyitte Abdurrahman Kâmil Efendi kendisini, *muhabbet geştesi* olarak tanımlıyor.
Muhabbet geştesi; muhabbet gezgini, *muhabbet fedâisi; mecazen âşık* anlamına
gelmektedir.

Eser, kendisini Hak âşığı olarak ifade eden Abdurrahman Kâmil Efendi'nin
ilâhî aşk yolundaki seyr ü seferini anlatmaktadır. Kâmil Efendi, eserinin yazılış
sebebini *dostlarının ısrarına, halkın arzusuna* bağlamaktadır. Eserde bu husus,
ilhâh-ı enâdim ve iktirâh-ı 'avâm, yani *dostların ısrârı, halkın arzusu* şeklinde
ifade edilmektedir.

Abdurrahman Kâmil Efendi, eserin giriş bölümünün devamında, Amasya
Gümüşlüzâde Ahmed Paşa Camii'nde tefsir dersleri verdiğini, Beydâvi
Hazretlerinin Envâr-ı Tenzil ve Esrâr-ı Te'vîl isimli kitabından Vâkı'a suresinin
tefsirini okuduğu sırada oluşan duygularla hazırda bulunanlara ilâhî aşk şarabını
sunduğunu, onların gönüllerini aydınlattığını söylemekte ve bu konudaki
görüşlerine ağıdalı bir dille manzum-mensur karışık bir şekilde devam etmektedir.

Yazma Nûshada Abdurrahman Kâmil'e Ait Türkçe Şiirlerin Tespiti

Manzum-mensur karışık olan eserin mensur kısımları, tam bir secîli nesir
örneğidir. Manzum kısımlar ise Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerden oluşmaktadır.
Abdurrahman Kâmil Efendi, mensur kısımlarda tasavvufî görüşlerini ortaya
koymuş; bu husustaki görüşlerini ve duygularını konuya uygun şiirlerle

²⁶ Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil, *Divançe*, 2.

desteklemiştir. Bu şiirlerin bazıları başka şairlere,²⁷ bazıları ise müellife ait şiirlerdir.

²⁷ Eserde Nâbî'den (s.37-38), Fuzûlî'den (s.73), Bursalı Cinânî'den (s.79-80) şiirler bulunmaktadır. Abdurrahman Kâmil Efendi eserinde, alıntı yaptığı şiirlerin Nâbî ve Fuzûlî'ye ait olduğunu ifade etmiş; fakat Bursalı Cinânî'ye herhangi bir atıf yapmamıştır. Şair, tasavvufî görüşlerini ve duygularını ifade için yazdığı bir şiir hakkında, aşağıdaki *muhammes-i âtiyi tilâvet ettim*, demektedir. Bu muhammesin bulunduğu 80. sayfadan sonra, eser metninin ilk sayfasının yapıştırıldığı ve bu muhammesin noksan olduğu tespit edilmiştir. Muhammesin mahlas beyitinin yer aldığı son bend yazma nüshada yoktur. Bundan şüphelenerek yaptığımız araştırmada aşağıda metnini verdiğimiz 79 ve 80. sayfalarda yer alan muhammesin birinci, üçüncü ve altıncı bendinin Bursalı Cinânî'nin 5 bendlik muhammesinin birinci, ikinci ve üçüncü bendi olduğu tespit edilmiştir. Bk. Cihan Okuyucu, *Cinânî, Hayatı, Eserleri, Divânının Tenkidli Metni* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011), 249-250. Abdurrahman Kâmil'in divançesinde yer alan aşağıdaki muhammesin ikinci, dördüncü ve beşinci bendlerinin Abdurrahman Kâmil'e ait olma ihtimali bulunmakla birlikte, şiirde mahlasın olmaması sebebiyle bu bendlere sadece dipnotta yer verilmiştir.

1
Gördüğümde sen gül-i nevreste vü nâzûk teni
Artar 'aşkım vâlih ü dîvâne eylersiñ beni
Açmayup mihr-i ruḡ-ı zîbânî çeşm-i rüşeni
Küşe-i firkatde eylersem 'aceb mi meskeni
Görmemek yegdür görüp dîvâne olmaḡdan seni

2
Dünyeden i' râz kılmaḡdır sebîl-i müttakiñ
Almamaḡdır ḡâtıra aşlâ hevâ-yı zîb ü zîn
Ḥaḡḡıma evlâ olan olmaḡ durur 'uzlet-güzîn
Bâyezîde gitmemek yegdir benimçün ba' d ezîn
Görmemek yegdür görüp dîvâne olmaḡdan seni

3
'Âşıḡa ey mâh-rû 'arz eylemekden tal' atıñ
'Aşḡ ile mecnûn u şeydâ eylemekdir niyyetiñ
Anıñ için iḡtiyâr itdim belâ vü firkatıñ
Cân u dilden kaç' idüp recâ-yı vuşlatıñ
Görmemek yegdür görüp dîvâne olmaḡdan seni

4
Sînem içre zâhir oldı derd ile et pâresi
İltiyâmı kâbil olmaz vuşlatınla yâresi
Aḡlamakla ibyizâza meyl ider göz ḡaresi
Bulunur ancaḡ firâḡıñla bu derdiñ çâresi
Görmemek yegdür görüp dîvâne olmaḡdan seni

5
Ḥayli demdir ḡâtırımda ḡalmadı aşlâ neşâḡ
Derd-i sînem olmadı 'ilmiñle cânânım muḡâḡ
İzdiyâd-ı hubbî isterken göründi inḡiḡâḡ

Abdurrahman Kâmil Efendi, eserinde tasavvufî görüşlerini desteklemek üzere muhtelif şairlerin şiirlerinden yararlanırken bazen alıntı yaptığı şairin adını vermekte bazen de vermemektedir. Bazı şiirlerde mahlas bulunmakta, bazılarında bulunmamaktadır. Özellikle beyit halinde yazılmış şiirlerin kime ait olduğunu tespit mümkün olmamaktadır. Bu sebeple eserde başka şairlerden alıntı yapılan mahlassız şiirleri, Abdurrahman Kâmil'e isnad etme yanlışlığına düşmemek için *Kâmil* mahlası bulunan şiirler çalışmaya dahil edilmiştir.

Abdurrahman Kâmil'in Türkçe Şiirlerinin Şekil ve Muhteva Özellikleri

Abdurrahman Kâmil Efendi, şiirlerinde *Kâmil* mahlasını kullanmıştır. Üzerinde çalışma yaptığımız eserde, şairin *Kâmil* mahlasıyla yazılmış 4 mesnevisi, 2 kasidesi, 1 muhammesi, 1 müsemmeni ve 6 gazeli olmak üzere toplam 14 Türkçe şiiri bulunmaktadır.

Şiirlerde, 7 farklı aruz kalıbı kullanılmış olup iki şiir çift vezinle yazılmıştır. 15 beyitli, I numaralı kasidenin ilk iki beyti ve sonraki beytlerin ikinci mısraları, *fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün* kalıbıyla; geri kalan 13 beyitin birinci mısraları ise *fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün* kalıbıyla; 15 beyitli 2 numaralı kasidenin ilk mısraı hariç diğer mısraları *fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün*, birinci mısraı ise *mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Bir şiirin iki farklı vezinle yazılması, klâsik Türk şiir geleneğinde ender rastlanan bir durumdur.

Türkçe şiirlerde kullanılan aruz kalıpları ve nazım şekillerine²⁸ göre şiir numaraları şöyledir:

Kalıplar	Şiirlerin nazım şekli ve şiir numarası
fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	K2, MU1, G1, G2, G4, G6
fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün	MÜ1, G5 ve K1'in üçüncü beyitten itibaren birinci mısraları
müfte' ilün fâ' ilün müfte' ilün fâ' ilün	M2, M3
fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	M1

Görmemekçün meh yüzün dostlarla itmem ihtilât
Görmemek yegdür görüp divâne olmağdan seni
6

İstemez dil küyüne varup 'azîmet kılmağa
Münis olmuşdur hayâlinle kanâ'at kılmağa
Çâre yokdur gerçi vaşlıñdan ferâğat kılmağa
Vechi var kaşd eylesem hecriñle ülfet kılmağa
Görmemek yegdür görüp divâne olmağdan seni

²⁸ Şiirlerin nazım şekillerinin kısaltması şu şekilde verilmiştir: G: Gazel, K: Kaside, M: Mesnevi, MU: Muhammes, MÜ: Müsemmen.

mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün	M4
mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün	G3 ve K2'nin sadece birinci mısraı
fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün	K1'in ilk iki beyiti ve sonraki beyitlerin ikinci mısraları

Şair, vezin kullanmada genel olarak başarılı olmakla birlikte, zaman zaman uzun okunması gereken heceyi kısa okuyarak zihaf yapmış; bazen de medli olduğu için bir buçuk hece okunması gereken kelimeleri bir hece okumuştur. Şair, *müfte' ilün fâ' ilün müfte' ilün fâ' ilün* vezniyle yazılmış olan aşağıdaki beytin birici mısraındaki *-mek* hecesinde kapalı heceyi açık okuyarak zihaf yapmış; aynı mısradaki *bîh* kelimesini de iki hece okuması gerekirken tek hece okumuştur.

Eylemek teş**bîh** hâfâ serve anîñ boyını

Kim degişür 'anbere ruhlarınıñ bûyını (M2/2)

Aynı şiirin aşağıdaki beytinin birinci mısraında *hîç* kelimesi bir buçuk (medli) okunması gerekirken tek hece okunmuştur. İkinci mısra da *reşkden* kelimesindeki *-den* hecesi kapalı olmasına rağmen zihaf yapılarak açık okunmuş; ikinci mısradaki *kapkara* kelimesindeki *-ka*, ve *iki* kelimesinin ilk hecesi olan *-i* hecesi ve *yüzi* kelimesinin ikinci hecesindeki *-zi* hecesi kısa (açık) olmasına rağmen imâle yapılarak uzun (kapalı) okunmuştur. Şüphesiz burada asıl sorun imâleler değil meddin gözden kaçırılması, daha da önemlisi, sonu sessiz harfle biten bir hecede zihaf yapılmış olmasıdır.

Vaşfını tahîre yok tâkâtı *hîç* hâneniñ

Reşkden kapkara dur *iki* yüzi nâmeniñ (M2/6)

Aşağıdaki beytin ilk mısrasındaki *hıyâr* kelimesinin ikinci hecesi olan *-yâr* hecesi, kural gereği medli olarak iki hece (kapalı açık) okunması gerekirken tek kapalı hece olarak okunmuştur. İkinci mısradaki *istemeyüp* kelimesinin ikinci hecesindeki açık *-te* hecesi, *kanda* kelimesindeki *-da* hecesi uzun (kapalı) okunmuş ve imâle yapılmıştır. Kâmilâ kelimesindeki *-lâ* uzun hecesi de zihaf yapılarak kısa okunmuştur:

İşte 'inân-ı hıyâr çıktı elimden bu dem

Vaşlını istemeyüp **Kâmilâ** kanda gidem (G1/7)

Abdurrahman Kâmil Efendi'nin şiirlerinde karşılaştığımız ve bizim yukarıda ifade ettiğimiz aruz kusurlarının çoğu, zamanla değişerek oluşan Türk aruzunun²⁹ onun şiirlerine yansımalarıdır. Medli okunması gereken kelimelerin

²⁹ Türk Aruzu konusunda geniş bilgi için bk. M. Fatih Köksal, Son Dönem Divan Şairlerinden Kütahyalı Vâfî Dîvânı (İstanbul: Kesit Yayınları, 2016), 31-37.

170 | A. ERDEMİR / Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri
medsiz okunması, bazı Arapça kelimelerde geçen ünsüzlerde Türkçe söyleyişin esas alınması, şairin dikkat çeken aruz tasarruflarıdır. Aşağıdaki mısra da şair, normalde ayın harfi ünsüz olduğu için ‘*azm*’ hecesini kapalı okuması gerekirken kelimenin Türkçe söyleyişini esas alarak bunu açık hece gibi düşünmüş ve önceki kelimenin son hecesine ulama yapmakta beis görmemiştir:

Kendim ‘*azm*’ itsem eger şimdi takup boynuma tavk (MÜ/2/1)

Abdurrahman Kâmil Efendi’nin elif-nâme³⁰ tarzında yazılmış bir kasidesi vardır. Kâmil Efendi, elif-nâmesinde, Arap alfabesindeki elif’ten ye’ye 29 harfle birer mısra yazmıştır. Şiirde harfler vezne dâhildir.

Abdurrahman Kâmil Efendi şiirlerinde *sen biliñ, bunca hukukun olması* gibi yerel söyleyişlere de yer vermiştir:

Ey şabâ sen biliñ ol yâr ile var bunca hûkûk

Yüz süre pâyiñe var hâlimi ‘arz eyle çabuk (MÜ/2/3-4)

Abdurrahman Kâmil’in şiirlerinin konusu ilâhî aşktır. Şiirlerinde coşkun bir lirim hâkimdir. O, divan şairlerinin idealize edilmiş bir güzele aşkını ifade etmek için kullandığı kelimeleri, tasavvufî manada kullanmıştır.

İlk mesnevi 19 beyit olup aynı zamanda eserin de ilk şiiridir. Şiir, işe besmeleyle başlamanın önemine vurguyla başlıyor:

Şaire göre besmele, aşk ehlinin tesbihidir. Besmelesiz söze *vel/vele* denir. Besmele her işe anahtardır. Besmelesiz her işin ayağı baltaya uğrayacaktır:

Ehl-i ‘aşk tesbihidür çün besmele

Besmelesiz söze dirler velvele

Besmele miftâhdur her pîşeye

Ansız işiñ pâyı uğrar tîşeye (M1/4,5)

Besmeleden sonra Allah’a hamd edilmelidir. Çünkü o bize lisanla süs ve güzellik verdi. Kim Allah’a hamd ederse, Allah ona yardımını ulaştırır. Hamd her zaman nimeti artırır; dostu memnun, düşmanı mahzun eder:

³⁰ Elif-nâme; “Mısra, beyit veya dörtlüklerin ilk harfleri ya da son harfleri alt alta getirildiğinde elif’ten ye’ye kadar alfabetik bir biçimde sıralanan ya da bir baştan bir sondan harflerin alınmasıyla oluşturulan; kimi zaman da Arapça’da bulunmayan p, ç ve j harflerinin de içinde bulunduğu; ağırlıklı olarak gazel, kaside, mesnevi, murabba’, muhammes, müseddes, tercî-i bend gibi farklı nazım şekilleriyle yazılabilen daha çok dîni-tasavvufî ve didaktik konulu olmakla birlikte çeşitli konularda örnekleri olan manzumelerdir.” (Mehmet Arslan, “Mihri Hâtun Divanı’nda Sanatlı Manzumeler”, *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2* (21-23 Nisan 2017) (Ankara: KIBATEK, 2017), 2: 30).

Ḥālîka ḥamd eyleyelim ba‘d ez-în
Çün bize virdi lisânla zîb ü zîn

Ḥamd-i Ḥaḳḳı kim ki eylerse edā
İrgürür in‘ âmin aña ol Ḥudā

Ḥamd her dem ni‘ meti efzûn ider
Dostı memnûn düşmeni maḥzûn ider (M1/6-8)

Şair, daha sonra varlıkların en hayırlısı Hz. Muhammed’e, ailesine, ona yardım edenlere, özellikle seçkin dostları olan dört halifeye sayısız salat ve selam gönderir. Çünkü onlar; âşıkların öncüsü, Allah’ın sevgilisi Hz. Muhammed’in dostlarıdır. Onlar, bir nefes bile olsa onun yanından ayrılmadılar. Bu sebeple hep hayırla anılırlar:

Bî-‘aded olsun şalâtile selām
Ol resûle kim odur ḥayrû’l-enām

Âline olsun selām enşârına
Bâ-ḥuşûş ol dûstân-ı çârına

Bil olardur ‘âşıkânîñ aḳdemi
Ya‘ni maḥbûb-ı Ḥudânîñ hem-demi

Bir nefescik olmadılar ğayr ile
Bu sebebdan yâd olurlar ḥayr ile (M1/11-14)

Abdurrahman Kâmil, ehl-i sünnet yolunun yolcusudur. O, ashabin yolundan giderek hedefe yol bulunacağına inanır. Bu sebeple kendisine seslenen şair, “*Ey Kâmil, ashabin izinden yürü, ehl-i sünnet mezhebinin yolcusu ol.*” der:

Meslek-i aşḥâba iden iḳtidā
Bâb-ı maḳşûda bulur ol ihtidā

Kâmilâ aşḥâb izinde peyrev ol
Ehl-i sünnet mezhebinde reh-rev ol (M1/18,19)

Şair, divan şiiri geleneğinin mazmunlarına vâkıf olup, bu mesnevide divan şiirinin sevgiliye ait benzetme unsurlarını kullanmaktadır. Öğütle meşgulken onun gönül çocuğunu, benzerini daha önce görmediği bir güzel kapmıştır. Öyle ki bu

172 | A. ERDEMİR / Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri
sevgilinin boyu serviden daha güzel olduğu için onu serviye benzetmek hatadır.
Yanaklarının kokusunu kimse anbere değişmez. Onun dişine *Aden incisi*, kaşına
Yemen kılıcı dense yeridir:

Pend ile meşgûl iken kapdı gönül tıflını
Bir güzeliñ hüsni kim görmemişem mişlini

Eylemek teşbîh haṭā serve anıñ boyını
Kim değışür ‘anbere ruḥlarınıñ bûyını

Dürr-i ‘aden dişine dinse sezâdır sezâ
Kaşına seyf-i Yemen dinmege ğāyet be-câ (M2/1-3)

Abdurrahman Kâmil Efendi, dördüncü sıradaki 55 beyitlik mesneviyi, Amasya merkeze bağlı bugünkü adıyla Şeyhsadi köyünde medfun bulunan Şeyh Şâdî Hazretlerine olan muhabbetini ifade için yazmıştır.

Tasavvufî tarzda şiirler yazan Kâmil Efendi'nin bu mesnevisi, onun divan şiiri geleneğini ve yaygın benzetme unsurlarını şiirde nasıl kullandığını somutlaştırması bakımından önemlidir. Kâmil Efendi, mesnevide Şeyh Şâdî'ye muhabbetini ifade ederken sanki divan şiirinin güzeline seslenmektedir. Sevgili sultandır ve sevgilinin kaşı tuğraya, saçı sünbüle, yanağı güle, beni karabibere, dişi inciye, dudağı yakuta, teni gümüşe, boyu salınan serviye benzer. O, gönül aldatır, gönül çalar:

Sefer-nâme yaz ey ḥāme o şāha
Kaşı tuğrā başı zerrîn-külāha

Şaçı sünbül dili bülbül edibe
Ruḥı gül ḥālî fülful dil-firibe

Dişi incü lebi yâḳût-fāma
Teni sîmîn boyı serv-i ḥırāma (M4/1-3)

Aşkın kaynağı ezel meclisidir. Temiz aşk, ezel meclisinde icat olmuştur. Kâmil'in alnına aşk tuğrası bu mecliste yazılmıştır. İlâhî aşka mecaz köprüsünden geçmeden ulaşılmaz. Onun için aşk fetvası, “*Mecaz köprüsünden geçmeden ilahî aşka ulaşılmaz.*” diye yazılsa yeridir:

Şol ezel bezminde kim icâd olındı ‘aşḳ-ı pāk
Cebheme imlâ olındı ey gönül tuğrā-yı ‘aşḳ (G2/ 2)

Geçmeden cîsr-i mecâzı hâşıl olmaz ‘aşk-ı Hâk

Böyle yazılsa be-câdır ey gönül fetvâ-yı ‘aşk (G2/7)

Kâmil Efendi şiirinde, sevgili-rakip ilişkisi içinde toplumsal eleştiriye de yer vermektedir. Güzeller artık sîm ü zer peşindedir. Âşığın sevgiliye ulaşmasının yolu ne sihir ne büyüdür. Sevgiliyi rakipten ayıracak, âşıka yaklaştıracak en tesirli ilaç altın ve gümüşdür. Onu hangi sevgiliye versen sînebendini hemen çözer. Sevgiliye kavuşmada en tesirli ilacın altın ve gümüş olduğunu bilen şair, yazı ipliğine altın, gümüş ve inci dizer. Bilir ki o zalim sevgili lutfedip bir baksa, bu yazı ipliğine dizilmiş inciyi görür, derhal rakibi terk ederek Kâmil’in tarafına geçer:

Dilberi celb eylemekse niyyetiñ ‘aşık eger

Sıhr ü efsûn zaḥmetiyle zâtına virme zarâr

Bul anı kim yâri celb ağıyarı hem tefrîk ider

Bir mü’essir nüshadır kim nâmı anıñ sîm ü zer

Çanğı maḥbûba virürseñ sîne bendin tiz çözer (T1/1.Bend)

Rişte-i tahîre **Kâmil** sîm ü zerle dür düzer

O cefâ-pîşe eger luṭf eyleyüp itse nazâr

Terk idüp ağıyarı derḥâl sūyuma eyler güzer

Bir mü’essir nüshadır ki nâmı anıñ sîm ü zer

Çanğı maḥbûba virürseñ sîne bendin tiz çözer (T1/6.Bend)

Coşkun bir lirizmle ayrılık duygusunu ve sevgiliye kavuşma arzusunu ifade eden şair, müsemmen nazım şekliyle yazdığı şiirinin bir bendinde, saba rüzgârını haberci yapar ve sevgiliye gönderir; “*Benim katlime ferman ne imiş, canımı istemede sevgilinin kasdı ne imiş, rakibin köyünde bize atılan iftira ne imiş, bir iki gün verse de katlime meydan ne imiş, var öğren; eğer kendi benim canımı isterse, onun için bir can ne imiş, cânânıma cânımı kurban etmek ne imiş, onu da söyle. O hiç zahmet çekmesin ben kılıcımı çekeyim kendime kendim vurayım ve canımı cananıma bir haberci ile tezce göndereyim.*” der:

Var şabâ şor bu benim katlime fermân ne imiş

Cânımı istemede maḥşad-ı cânân ne imiş

Görelim kūy-ı ‘adûda bize bühtân ne imiş

Virse de bir iki gün katlime meydân ne imiş

Kendi isterse eger cânımı bir cân ne imiş

Eylemek cânımı cânânıma ḳurbân ne imiş

Çekeyim tığımı ben kendime kendim urayım

Cânı cānânıma bir peyk ile tîz göndereyim (MÜ1/4.Bend)

Kâmil Efendi, *of* redifli bir şiirinde, sevgiliden ayrı kalmanın hüznüyle feryat etmekte ve ömrünün en güzel yıllarını rüzgâra verdiği için *of* çekmektedir. O artık bu dünyada vuslatın gerçekleşmeyeceğine inanır. *Cismim ve tenim ayrılık ateşiyle yandı. Hiç olmasa mana âleminde sevgiliye kavuşsaydım*, diyerek âh eder, *of* çeker:

Of yârdan ayrılıkla itdigim feryâda of

Virdigim maşşûl-i ‘ömr-i nâzenini bâda of (G4/1)

Âteş-i hicrânda yandı **Kâmilâ** cism ü tenim

Âh vuşlat eyleseydim yâre tek ma‘ nâda of (G4/5)

Sonuç

Soyu Amasya’da Mecdîzâdeler olarak tanınan bir aileye dayanan Abdurrahman Kâmil Efendi, 1850 yılında Amasya’da doğmuş ve 1941’de Amasya’da vefat etmiştir.

İyi bir dinî eğitimden sonra, Amasya Sultan Bayezid Camii kürsü şeyhliği ve uzun yıllar Amasya müftülüğü yapmıştır. Kâmil Efendi’nin ilmî şahsiyeti ve millî mücadeledeki rolü ile ilgili günümüze kadar çok sayıda çalışma yapılmış; şiirleri ve şairliği üzerinde durulmamıştır.

Abdurrahman Kâmil Efendi’nin şiirlerinin tespitinde, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Yz. A 8993 numarada, *Divançe* ismiyle kayıtlı meellif hattı nüsha esas alınmıştır. Eser, manzum-mensur karışık olarak yazılmış; mensur kısımlarda ifade edilen tasavvufî düşünceler, Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerle desteklenmiş; şiirler konuya uygun olarak mensur kısımlar arasına serpiştirilmiştir.

Bu çalışmayla Abdurrahman Kâmil Efendi’nin *Kâmil* mahlasıyla yazdığı 14 Türkçe şiirinin bulunduğu tespit edilmiş ve bu şiirlerin çeviriyazısı yapılmıştır. Şiirlerin 4’ü mesnevi, 2’si kaside, 1’i muhammes, 1’i müsemmen ve 6’sı gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Şiirlerde, 7 farklı aruz kalıbı kullanılmış olup iki şiir, klâsik şiir geleneğinin dışında çift aruz kalıbı ile yazılmıştır.

Şair, genelde aruz veznini kullanmakta başarılı olmakla birlikte şiirlerde yer yer zihafı karşılaşılmaktadır. Yine şiirlerde *bîh*, *hîç*, *yâr* ve *tîz* gibi biri kapalı, biri açık olmak üzere iki hece (medli) okunması gereken kelime ve heceler tek kapalı hece olarak okunmuştur.

Abdurrahman Kâmil'in şiirlerinin konusu ilâhî aşktır. O, şiirlerinde divan şairlerinin idealize edilmiş bir güzele aşkını ifade etmek için kullandığı kelimeleri, tasavvufî manada kullanmıştır. Şiirlerinde coşkun bir lirizm hakimdir.

Oğlu Ahmet Emrî Yetkin, babasının kendi şiirlerinin bir kısmını imha ettiğini, bir kısmının ise kaybolduğunu söylemektedir. Şairin şiirlerini niçin imha ettiği bilinmiyor. XX. yüzyılda, XVI. yüzyıl klâsik şiir geleneğinin takipçisi olan Abdurrahman Kâmil'in şiirlerinin imhası şüphesiz büyük bir kayıptır. Kaybolan şiirlerin bulunması ve neşri ise onun şiirleri ve şairliği hakkında daha sağlıklı değerlendirme yapılmasını sağlayacaktır.

**AMASYALI ABDURRAHMAN KÂMİL EFENDİ'NİN
TÜRKÇE ŞİİRLERİ**

MESNEVİLER

1. MESNEVİ³¹ s.2, 86b, 81

fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Maṭla' -ı envâr-ı Qur'ân-ı Kerîm

Oldı Bismillahirrahmânirrahîm

Başla ey dil sen anıñla bu işe

‘Avn-i ḥaḳla tā ḥıtāma irişe

Maḳsadıñ ḳoşdur aña rîş oldı o

Ḳuş ḳanadsız uçsa olur ser-fürü

Ehl-i ‘aşḳ tesbîhidür çün besmele

Besmelesiz söze dirler velvele

5 Besmele miftāhdur her pîşeye

Ansız işiñ pâyı uğrar tîşeye

Ḥāliḳa ḥamd eyleyelim ba‘ d ez-în

Çün bize virdi lisânla zîb ü zîn

Ḥamd-i Ḥaḳḳı kim ki eylerse edā

İrgürür in‘âmın aña ol Ḥudā

Ḥamd her dem ni‘meti efzûn ider

Dostı memnûn düşmeni maḥzûn ider

³¹ Bu mesnevi, yazma nüshanın 2, 81 ve 86b sayfalarında yer almaktadır. 81-86b arası sayfalar, eserin gözden geçirilmiş farklı bir nüshasının ilk sayfalarının nüshaya sonradan karışık bir şekilde yapıştırılmış halidir. Yukarıdaki şiir, ikinci sayfada yedi beyit iken, nüshaya sonradan eklenen bir sayfa olan 86b’de 17 beyittir. Yaptığımız incelemede, yazma nüshada 86b olan sayfanın devamının 81.sayfa olarak metne sonradan yapıştırıldığı tespit edilmiş; 86b’de 17 beyit olarak verilen mesnevinin devamı olan iki beyitin 81. sayfada olduğu görülmüştür. Şairin mahlasının da bulunduğu sayfa 81’de yer alan bu iki beyit mesneviye eklenmiştir.

Re's-i şükr oldu ham(i)d bî-iştibâh
Bu söze kavlı-i resûl-i Hâk güvâh

- 10 Hâmd ile mevşûf olan maḥmûd olur
Ni' meti bol sofrası memdûd olur

Bî-'aded olsun şalâtile selâm
Ol resûle kim odur ḥayrû'l-enâm

Âline olsun selâm enşârına
Bâ-ḥuşûş ol dūstân-ı çârına

Bil olardur 'aşîkânîñ aḳdemi
Ya'ni maḥbûb-ı Ḥudânîñ hem-demi

Bir nefescik olmadılar ḡayr ile
Bu sebebdan yâd olurlar ḡayr ile

- 15 Ḥayr ile añ hem-dem-i peygamberi
Tâ olasin bu cihânîñ ser-veri

Kim ki sevmez anlarıñ bir ferdini
Dūzaḡ içre artırır ḡaḳ derdini

Kim ki uyar dâr-ı âḡret şâhına
Hiç baḡar mı işbu dūnyâ câhına

- (s.81) Meslek-i aşḡâba iden iḳtidâ
Bâb-ı maḳşûda bulur ol ihtida

Kâmilâ aşḡâb izinde pey-rev ol
Ehl-i sūnnet mezhebinde reh-rev ol

2. MESNEVÎ s.4-5

müfte' ilün/ fâ' ilün/ müfte' ilün/ fâ' ilün

Pend ile meşgûl iken kapdı gönül tıflını

Bir güzeliñ hüsni kim görmemişem mişlini

Eylemek teşbîh haṭā serve anıñ boyını

Kim değışür 'anbere ruḥlarınıñ bûyını

Dürr-i 'aden dişine dinse sezâdır sezâ

Kaşına seyf-i Yemen dinmege gâyet be-câ

Zülf ile setr eylese rûy-ı kamer tâbını

Zulmet içinde koyar kaşları mihrâbını

Medrese-i 'aşkda cem' olup ehl-i 'uḳûl

Meş'ele-i zülfiniñ ḥalline bulmadı yol

(s.5) Vaşfını taḥrîre yok ṭâkatı hiç ḥâmeniñ
Reşkden kapkaradur iki yüzi nâmeniñ

İşte 'inân-ı ḥıyâr çıkdı elimden bu dem

Vaşlını istemeyüp **Kâmilâ**ḳande gidem

3. MESNEVÎ s.50-51

müfte' ilün/ fâ' ilün/ müfte' ilün/ fâ' ilün

Aldım ele nâmeñi baş ayak itdüm nazar

Dildeki âteşiñe ḥaylice itdim keder

Ḥâcecigim ba'd ez-în ben seni itmem ḥazîn

Ḥidmet ile zâtıña gönlüñ idem zîb ü zîn

Âteş-i firḳat ile cân u diliñ yakmazam

Her kişiniñ pâyına şu gibi ben aḳmazam

Küşe-i hicrânda ḥâtırın itmem ḥarâb

Her söziñe virmezem ba'demâ acı cevâb

5 Şem‘-i ruhumdan imiş rûz şeb tâb-ı diliñ
Şevk ile mahlûṭ imiş añladım âb u giliñ

Şıdḳda mümtâzsıñ şevḳda serbâzsıñ
Ṭutmada her emrimi ‘ aşık-ı bî-nâzsıñ

Bu gice teşrîf idem külb-e-i aḫzânıñ
Vaşl ile âbâd idem hem dil-i vîrânıñ

Hâl-i diliñ şorayım pâyiñe yüz süreyim
Âteş-i ḥasret ile niçedir ol göreyim

Tâ ki ḥulûş-ı diliñ **Kâmil** idem özüme
Baḳasın leyl ü nehâr yüzüme hem gözüme

4. MESNEVÎ s.93-98

mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ fe‘ülün
Sefer-nâme yaz ey ḥâme o şâha
Ḳaşı ṭuḡrâ başı zerrîn-külâha

Şaşı sünbül dili bülbül edibe
Ruḥı gül ḥâli fülful dil-firîbe

Dişi incü lebi yâḳût-fâma
Teni sîmîn boyı serv-i ḥırâma

Yüzi rengîn sözi şîrîn emîre
Semâḥat menba‘ ı rûşen-żamîre

5 Hümâ-ṭâl‘ at ḳamer-behcet civâna
(s.94) Sa‘ âdetlü ḥabîb-i ‘ âli-şâna

Ḥuyı ḥûb imtizâcı nerm-i nerme
Güneş yüzli mizâcı germ-i germe

Emānet it yed-i peyk-i şabāya
İrişdirsün maḳām-ı dil-güşāya

Te'eddüble gire bezm-i ' alāya
Niçe ta' zīm ide ol yüzi aya

Yüzin süre ḳadem-gāha edeble
Yaḳīn ola o māha bu sebeble

10 Atınca semtine ol yār ṭarfı
Küşād ide hemān-dem ṣarf-ı ḥarfı

İde bu nāmeyi bir bir ḳırā 'at
İşide baş ayak ol serv-ḳāmet

Sütür-ı nāme buldukda ḥitāmı
Muḥabbet būyın aldıkda meşāmı

Şorarsa ḥāl-i ' aşḳı ol dil-ārā
İderse ṣulmden artık tevellā

Disün ol nāzenīn-i hoş-edāya
Firāḳıñ ḳaddini döndirdi yāya

(s.95) Gezerken zīr ü bālāyı te'essüf
15 Atıldı bi'r-i hicrāna çü Yūsuf

Cüdā düşdi diyārından o maḥzūn
Firāḳıñla dü çeşminden aḳar ḥūn

Yüziñe bakmağa toymazken aḳdem
Selāma muntazırdır şimdi her dem

Mürūr idinceye dek tā aḡustos
Ṭolandırdı anı hecriñ çü fānūs

Ḥulûl itdi şu günde mâh-ı eylûl
Olur elbet haber gelmezse ma‘lûl

- 20 Cemâliñ fikr idüp işin unuttı
Cefâ defterlerin dürdi de yuttı

Seni görmezse olur mı o ḥandân
Olur elbet bu dünyâ aña zindân

Dil-i vîrânı âbâd it sözüñle
Dü çeşmin rûşen ü şâd it yüzüñle

Gelürseñ bezmine ey serv-i bâlâ
‘Aceb dir mi seniñ emriñe lâ lâ

- (s.96) Görürse ḳadd-i tûbâñı a şimşâd
Dıraḳt-ı servi eyler mi dili yâd

- 25 İderseñ vaşl ile gönlin ‘imâret
Ḳamu ḥûbâna eylersiñ imâret

Alursañ ‘âşıkı zîr-i cenâha
İrersin şübhesiz evc-i necâha

Açarsañ mâh-rûyüñden niḳâbı
Ara yirden götürürsüñ ḥicâbı

Ḥulûşâne açar ağzın du‘âya
Atar tîr-i şenâyı tâ semâya

Ḳıyupdur uğruña o cân u başı
Aḳar dâ’im seniñcün gözi yaşı

- 30 Çün oldu ‘aḳlı zülfüñ tek perîşân
Gezer Ferhâd gibi taḡda yemez nân

Gezerken vardı **Şeyh Şâdi** köyine
Derûnı âteşi belki söyine

Naşıl sa gün-be-gün arttı harâret
İçinden tışına urdı merâret

Gice gündüz füzûn oldu bükâsı
Gözi yaşıyla tıldı müttekâsı

(s.97) Bu hâlde gördi şeyhiñ kabır-i pâkin
Gözine sürme kıldı hâk-i pâkin

35 Elif kaddini simîn dâl kıldı
Deri halkasına timşâl kıldı

Türâbın öpdü bed' itdi şenâya
Şanevber gibi el açdı du' âya

Didi yâriñ derinde bende olsun
Cihân serverleri efgende olsun

Hemîşe bedr-i hüsni bula pertev
Meñâbîb-i zamâna ola hüsrev

Ola bahtım vişâliyle huceste
Kelâmıyle ola her guşsa beste

40 Çerâğ-ı haddiniñ pervânesiyim
Bahâr-ı hüsnünüñ dîvânesiyim

N'ola bir şorsa hâl-i pür-melâlim
Düşer mi pâyesinden pür-kemâlim

Mesâkin hâtırın itmek ri' âyet
Degil mi ' izzet ehline ' alâmet

Çadem rencide kılsun o şehen-şâh
(s.98) Buyursun hücreme ol ruhları mâh

Oşam içre ziyâ virsün çü hurşîd
Buyursun şevkimi vuşlatla te'kîd

45 Leb-i ruhsârını gözden geçürem
Aña da bâde-i 'aşkı içürem

Çoyam evrâkıını iki cebine
Merâmım 'arz idem ol meh-cebine

Şeb ü rûz bâğ-ı vaşlına gireyim
Dem-â-dem mîve-i hüsnin direyim

Çolaşam çâr etrâfın dem-â-dem
Yiyem hem dâne-i rûyin çü Âdem

Şorayım leblerin yüzün göreyim
Gözine yüzümi bir dem süreyim

50 İki ellerini alam dü deste
Okuyam her birine nîçe beste

Kemer gibi şarılâm mû miyâne
Diyem hâlim aña ben yâna yâna

Terahhüm eyleye bu pür-melâle
Döküp kanım ulaşmaya vebâle

Göñül ta' mîr iden 'âlî-nesebdır
Harâb iden haķîkat bî-edebdir

Yüzün görmek dilerse Muştafânîñ
Yüzime açsun ebvâbın şafânîñ

Hulâşâ **Kâmilî**ñ meyli vefāya
Marîzdir tākātı yokdur cefāya

KAŞİDELER

1. KAŞİDE³² s.7-9

fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün

fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

Yine medh eyleyeyim bir güzeliñ hüsni cemālin
İşiden añlaya ol gül-bedeniñ qadr ü kemālin

Öyle bir pāk aşıl pāk nesil hāk-nihādı
Tuysa 'uşşāk-ı zamān h'āhiş ider bū-yı vişālin

'Āşık-ı hüsniñi gördükde mükedder o perī
İltifātile dilinden siler elbette melālin

(s.8) Niçedir hāl-i diliñ āteş-i 'aşkımla benim
Diyerek 'arz ider āşüftesine ğunc ü delālin

5 Mā'ilim işvesine nāzına el-hağ cāndan
Gūş-ı cān diñlemek ister anıñ ol tatlı maqālin

Rüy-ı gül-büyını keşf eylese bir meclis-i 'işe
Der-'ağab terk kılar ehl-i cüdā ceng ü cidālin

Şalamaz seyr-i cihāna gözünü dem-be-demi
Kim ki 'ömründe görüpdür o müzeyyen hağ u hālin

Mest-i lā-ya'kıl olur nūş iden ol hamr-ı lebin
Hiç ayılmaz dünyeniñ içse de biñ āb-ı zülalin

³² Bu kaside iki farklı aruz kalıbıyla yazılmıştır. Kasidenin üçüncü beyitten itibaren birinci mısralarında *fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün* kalıbı kullanılmıştır.

Öyle bir ‘ârif ü dānā-yı sūḥandır bu güzel
Fehm ider niçe rumūzuñ bir tefekkürde me’âlin

- 10 Nükte-dānlıkda Fuzūlî gibi māhir erdir
Zabı kılmış bu cihānıñ hemān ol siḥr-i ḥelālin

Bir nefes görse idi vech-i vecīhin Nef’i
Anı medḥ itmege ḥaşr eyler idi cümle maḳālin

Ḥüb-rüyān-ı zamāna bakabilmem aṣlā
Göze göz dir mi ‘aceb seyr iden ol çeşm-i ḡazālin

- (s.9) Cismi cismim gibidir laḥmi de laḥmim gibice
Ḥüsnüne kim baḳanıñ isterim elbette zevālin

Anıñ evsāfını taḥrīr idebilmez ḥāme
Ehl-i ‘aşḳ ‘add idebilmez anıñ ol ḥüb ḥıṣālin

- 15 Reh-i şevḳında bulunca bu kemāli **Kāmil**
Cāygır eyledi göñlünde anıñ ‘aşḳ u ḥayālin

2. KAŞİDE³³ [ELİF-NĀME] (s.47-49)

fā’ ilātün/ fā’ ilātün/ fā’ ilātün/ fā’ ilün

mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün

(Elif) āmāl-i dünyā riştesin ḳaṭ’ eyledim cānā

(Bā) binā-yı aşḳa şarf itdim ḳamusın meh-liḳā

(Tā) teraḳḳī eyledim emşālime leyl ü nehār

(Şā) şenālarla ḳılındım vaşlıña yārā sezā

- (s.48) (Cīm) cenābıñ ḥıdmetiyle kesb-i taḥşil eyledim
(Ḥā) ḥuzūrundan dil-ārā nice dürlü kīmyā

³³ Bu kaside iki farklı aruz kalıbıyla yazılmış olup *mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün* kalıbı sadece birinci mısradaki kullanılmıştır.

- (**Hâ**) hıdīv-i Mısr-ı dille şöhretiñ buldı şuyū^ç
(**Dāl**) dilim şehrīn vişālīñle idince sen küşā
- 5 (**Zāl**) zekāvetle olursuñ vāşıl-ı cümle fūnūn
(**Rā**) rikābın būs ider Sokrāt-ı hikmet-āşinā
- (**Zā**) zekāt-ı vuşlañla bay idersiñ ‘āşıkıñ
(**Sīn**) şehirler ‘izzetiñçün eylerim niçe du‘ā
- (**Şīn**) şakḳ itseñ dehānı porsiş-i ḥātır için
(**Şād**) şanurdum Üsküdārı baña virdiñ gūyiyā
- (**Dād**) da‘if kılma bu cismim küşe-i hicrānda
(**Tā**) tayanılmaz belādır toḡrısı bu mācerā
- (**Zā**) zarāfet ma‘deni bir dem baña raḥm eyleseñ
(‘**Ayn**) ‘aşkıñdan Hudāya itmezem hiç iştikā
- 10 (**Ġayn**) ġamzeñle bu şīrīn cānıma ḳaşd eyleseñ
(**Fā**) firār itme cibāl-i firḳata aşlā şehā
- (**Ḳāf**) ḳarīb olmak için dergāhıña rūz [u] şebān
(**Kāf**) kelāmım şirasın şarf eyledim çün āsiyā
- (**Lām**) levīm itme ta‘aşşuḳ itdigümçün çeşmiñe
(s.49) (**Mīm**) merāḳı tā ezel virdi baña ol kibriyā
- (**Nūn**) nāmūsı bıraḳdırdı baña şevḳ-ı cemāl
(**Vāv**) vāşıl-ı rūy-ı ālīñ eylerim her dem recā
- (**Hā**) hevādārān-ı aşra pīşvā olup da sen
(**Lām elif**) lā deyu i‘rāz eyleme benden dilā
- 15 (**Yā**) yürekler pāresi bu *Kāmili* alsıñ İlāh
Cümle ‘uşşāḳa tefāḥur eylese olmaz mı yā

MUSAMMATLAR

1. MUHAMMES s.20-22

fâ' ilātün/ fâ' ilātün/ fâ' ilātün/ fâ' ilün

1

Dilberi celb eylemekse niyyetiñ ' aşık eger
Sihr ü efsün zaḥmetiyle zātıñ virme zarar
Bul anı kim yâri celb ağıyârı hem tefrîk ider
Bir mü' eṣsir nüshadır kim nâmı anıñ sîm ü zer
Kankı maḥbûba virürseñ sîne bendin tîz çözer

2

Dil-rübâyı āgûş-ı ağıyârda gördüm seher
[Hu]bb-ı nâza mübtelâ serḥôş-veş meh-veş batar
Sîm ü zer almış eline bûse' i kandan şatar
Bir mü' eṣsir nüshadır ki nâmı anıñ sîm ü zer
Kankı maḥbûba virürseñ sîne bendin tîz çözer

3

La' lini şunmış rakîbiñ ağızına aldım haber
Nâz u istiğnâ ile âhû gözün tırmaz süzer
Kîsesinden aḳçeniñ cevdetlisin bir bir seçer
Bir mü' eṣsir nüshadır ki nâmı anıñ sîm ü zer
Kankı maḥbûba virürseñ sîne bendin tîz çözer

4

Tîr-i âhımdan ' aceb dil-ber niçün itmez hâzer
Pîş-i ağıyâre oturmuş katlime fermân yazar
Bed-rakîbân ceybine çün şurre-i zerrîn atar
Bir mü' eṣsir nüshadır ki nâmı anıñ sîm ü zer
Kankı maḥbûba virürseñ sîne bendin tîz çözer

5

Eşk-i çeşmim tırmayup cûlar gibi dâ'im aḳar
Gül' izârıñ nâr-ı hecri her nefes sînem yaḳar
Pâresin aḥz eyleyüp illerle ol keyfîn çatar
Bir mü' eṣsir nüshadır ki nâmı anıñ sîm ü zer
Kankı maḥbûba virürseñ sîne bendin tîz çözer

6

- Rişte-i tahrîre **Kâmil** sîm ü zerle dür düzer
 (s.22) O cefâ-pîşe eger lûtf eyleyüp itse nazâr
 Terk idüp ağıyârı derhâl süyuma eyler güzêr
 Bir mü 'eşşir nüshadır ki nâmı anıñ sîm ü zer
 ẖaṅḡı maḥbûba virürseñ sine bendin tîz çözer

2. MÜSEMME³⁴ s.87-88

fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilün

1

Varayım ağlayarak pâyına yüzler süreyim
 Buña bâ 'iş ne imiş bâri dilimle şorayım
 Var ise cürmüm eger dehrde ben ne tırayım
 Bu şîrîn cānımıñ itlâfını lâyıḡ göreyim
Çekeyim tîḡımı ben kendime kendim urayım
Cānı cānânıma bir peyk ile tîz göndereyim

2

Kendim 'azm itsem eger şimdi taḡup boynuma taḡvḡ
 Belki söyletmeden evvel ura bu sîneme oḡ
 Ey şabâ sen biliñ ol yâr ile var bunca ḡuḡḡ
 Yüz süre pâyıñe var ḡālîmi 'arż eyle çabuḡ
 'Afv iderse şuçımı gerçi bugünden tezi yoḡ
 Yoḡsa bir merkez-i zülme idecekse o lüḡḡ
Çekeyim tîḡımı ben kendime kendim urayım
Cānı cānânıma bir peyk ile tîz göndereyim

3

- Seyf-i ebrüyı çeküp ḡıḡmile ol ḡüsn-i melek
 Cānımı ister imiş vay baña virmem ne demek
 Söylesün her ne ise söyle benim cürmümi tek
 ẖalmayım bâri teḡayyürde emān maḡşere dek
 Rāzıyım ben de ne çāre bu deyi ḡükm-i felek
 (s.88) Cümle itdiklerimi dünyede buldum diyerek
Çekeyim tîḡımı ben kendime kendim urayım
Cānı cānânıma bir peyk ile tîz göndereyim

³⁴ 87. sayfada başlayan bu müsemmenin ilk bendi iki mısra noksandır. Muhtemelen bu şiirin bulunduğu sayfa, metne sonradan yapıştirılarak eklenmiştir.

4

Var şabâ şor bu benim katlime fermân ne imiş
Cânımı istemedede maqşad-ı cânân ne imiş
Görelim kûy-ı ‘adûda bize bühtân ne imiş
Virse de bir iki gün katlime meydân ne imiş
Kendi isterse eger cânımı bir cân ne imiş
Eylemek cânımı cânânıma qurbân ne imiş
Çekeyim tîğımı ben kendime kendim urayım
Cânı cânânıma bir peyk ile tîz göndereyim

5

Halk olunmakta iken ins ü melek arz u semâ
Gelmeden ketm-i ‘ademden bu benim ‘âleme tâ
Alnıma hâme-i kudretle yazılmış bu kazâ
‘Afvımı itme şabâ nâfile ol yâre ricâ
Belki haqqımda budur çâre ne taqdir-i Hudâ
Kâmilâ ben de aña göstereyim rû-yı rızâ
Çekeyim tîğımı ben kendime kendim urayım
Cânı cânânıma bir peyk ile tîz göndereyim

GAZELLER

1. ĞAZEL s.6-7

fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün

Dil yine bir şeh-levendiñ ‘aşkına sevdâlıdır
Gözleri şehlâ vü ruhsârı güli hamrâlıdır

Yek-naẓarda hâtır-ı nâ-şâdımı târâc iden
Meh yüzinde hâle-veş ibnü’l-‘arab ber-hâlidir

Bû-yı rû-yı âliniñ şorsañ baña fî ‘âtını
Bey‘ olan biñ altuna ancağ anıñ mişkâlidir

Dişleri dürr-i cinândır zülfleri ‘anber-feşân
Cebhesi cây-ı emândır kaşları tuğrâlıdır

Lebleri teng-i şekerdir ruhları reşk-i kamer
Mû miyânı zer-kemerdir luṭf anıñ aḥvâlidir

(s.7) Dāyesinden sinniniñ çend oldıñın itdüm su 'āl
Didi bu sāl o ğazālīñ on üçünci sālīdır

Dāğ-ı 'aşkıyla o cān-ı cān-fezānīñ **Kāmīlā**
Bu dil-i sūziş fa' ālim lāle-veş tamğalıdır

2. ĞAZEL s.10-12

fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

Bir metā'-ı bī-bahādır ey gönül kālā-yı 'aşk
Serde püsküllü belādır ey gönül sevdā-yı 'aşk

(s.11) Şol ezel bezminde kim icād olundu 'aşk-ı pāk
Cebheme imlā olındı ey gönül tuğrā-yı 'aşk

Cām-ı 'aşkı nūş idince yokdı bende ihtiyār
Pes baña dād-ı Hudādır ey gönül şahbā-yı 'aşk

Eşk-i çeşmin dā'imā ruhsārına icrā ider
Ağlamakla mübtelādır ey gönül rüsvā-yı 'aşk
Qalbi reng-ā-reng ider qavs-ı kuzah-āsā hemān
Beyt-i dilde bir cilādır ey gönül ma'nā-yı 'aşk

Niçe 'aşıklar kırıpdr keşt'sin bu lüccede
Sāhili tahte's-serādır ey gönül deryā-yı 'aşk

Geçmeden cısr-i mecāzı hāşıl olmaz 'aşk-ı Hāk
Böyle yazılsa be-cādır ey gönül fetvā-yı 'aşk

Hasret-i dil-dār ile itdim temāşā 'ālemi
Ravza-i bî-intihādır ey gönül şahrā-yı 'aşk

Sāha-i kaşr-ı dil-ārāda hemān pervāz ider
Kāşid-ı bezm-i şafādır ey gönül anķā-yı 'aşk

Zülf-i yārīñ tārımı şad pāre itmekdir hüner
Telde biñ hikmet-nümādır ey gönül monlā-yı 'aşk

Fikr ile intâc-ı eş‘âr eylemek zanneyleme
Cism ü cāmı heb fedâdır ey gönül da‘vâ-yı ‘aşk

- (s.12) O perî-zâdı müsahhar kıılmağa her dem çalış
Pek mü‘eşşir bir du‘âdır ey gönül esmâ-yı ‘aşk

Çankı bir **Kâmil** kulı görse hemân mecnûn ider
Böyle bir hürî-liqâdır ey gönül Leylâ-yı ‘aşk

3. ĞAZEL s.61

mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün
‘Aceb var mı cihân içre benim tek bir cefâ görmüş
Dil-ârâdan vefâ bekler iken her dem ezâ görmüş

Nedendür bu felek devr eylemez aşlâ merâm üzre
Ya yoksa hiç bulunmaz mı feleklerden şafâ görmüş
Yolunda cân nişâr itsem baña rahm eylemez dil-ber
Cefâsın çekmeye her dem bu miskîni sezâ görmüş

Dil-ârâ zulm ü cevriñ ‘âşık-ı nâlânına eyler
‘Ağ vü lûtf u ihsânın rakîb-i bed-liqâ görmüş

Eyâ **Kâmil** niçün şabr eylemezsin cevrine yâriñ
Çadîmdir ki bulunmaz hiç güzellerden vefâ görmüş

4. ĞAZEL s.65-66

fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün
Of yârdan ayrılıkla itdigim feryâda of
Virdigim mahşûl-i ‘ömr-i nâzenîni bâda of

- (s.66) Öyle of çekdim ki lertzân eyledi endāmımı
Âh n’ola bir iş göreydi meclis-i bālâda of

Dil-berin cevriñ görüp âlüfte oldum ofla
Of baña itdi ta‘alluk ben ofa sevdâda of

Yâriñ ağıyâre vişâlin tıyduğımda ben ‘aceb
Beyt-i ahzâna girüp itmez miyim tenhâda of

Âteş-i hicrânda yandı **Kâmilâ** cism ü benim
Âh vuşlat eyleseydim yâre tek ma‘nâda of

5. ĞAZEL s.66-68

fe‘ ilâtün/ fe‘ ilâtün/ fe‘ ilâtün/ fe‘ ilün
Bu kadar hasrete şabr idemezem sulţânım
Dîdeler yaş yerine ağıdıyorlar şanıım

‘Acebâ hâtır-ı ‘âtırda gezer mi nāmım
Yohsa peygûle-i nisyâna mı atdıñ hânım

Hâtır- ı fâtirimi şormamak olmuş saña huy
Göziñe kılca görünmez bu kadar giryânım

(s.67) Dimediñ nâr-ı firâkıñla naşıldır hâliñ
Neye müncer olacak gözleyelim nālânım

Leb-i la‘liñ gibi çeşmim kızarır fırkat ile
Ğavta-zendir yemm-i hûn içre dilâ müjgânım

Niçe ârâm ideyim sensiz eyâ şâh-ı hûsn
Sitem-i hûzn ile âvîze gibi lerzânım

Dilimi cā-yı sürür eyle dilâ vuşlat ile
Şuluñam hâk-ı peyim hâk-i dere yeksânım

Gelivir kandasın ey âfet-i devrân kanda
Güleyim vaşlıñ ile bir dahı ‘âli-şânım

Ay kim dūr olalı sen şeh-i hûbânımdan
Şuretiñ hâne-i dilde şeb ü rûz mihmânım

İderem âh ile evķâtımı her dem imrâr
Yine senden olacak derdime cān dermânım

Bu güzelliğe saña yoksa dil-ārā emşāl
Bulunur mı ya benim ‘aşkda hiç akrânım

Niçe bir hecriñ ile bu dil-i pür-gam yanacak
Ay kim taş degilim ben dağı bir insânım

Çile-i ‘aşkı temām eyleyüp oldum **Kâmil**
(s.58) Ba‘ demā mürşid-i ‘aşk okunacak ‘unvânım

6. ĞAZEL³⁵ s.90

fā‘ ilātün/ fā‘ ilātün/ fā‘ ilātün/ fā‘ ilün
Çeşm-i lütfuñla kime itdiñse cānânım nazar
Koymadıñ gerd-i küdüretten dilinde bir eşer

Bir girişmeñle dil-i maḥzūnuma viridiñ ziyā
Hiç siyāh olur mı āyā ḥāne toğdukdā kamer

Ben saña bir bendeyim ki ‘itkî hiç itmey kabûl
Ḥidmetiñde **Kâmil**em ammā ki gāyet mu‘teber

Kaynakça

- Arslan, Mehmet. “Mihrî Hâtun Divanı’nda Sanatlı Manzumeler”. *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2* (21-23 Nisan 2017). Ed. Şuayip Özdemir - Ayşegül Gün. 2: 24-38. Ankara: KIBATEK, 2017.
- Batman, Mustafa Murat. “Osmanlı’nın Son Döneminden Cumhuriyete Uzanan Bir Âlim: Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi”. *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2* (21-23 Nisan 2017). Ed. Şuayip Özdemir - Ayşegül Gün. 2: 509-515. Ankara: KIBATEK Matbaası, 2017.
- Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*. 1. Baskı. 4 Cilt. İstanbul: Hikmet Matbaası, 1327.
- Köksal, M. Fatih. *Son Dönem Divan Şairlerinden Kütahyalı Vasfî Dîvânı*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.

³⁵ Bu gazel, üç beyitten oluşması sebebiyle nakıs bir gazeldir.

- 194 | A. ERDEMİR / Amasyalı Abdurrahman Kâmil (Yetkin) Efendi'nin Şairliği ve Türkçe Şiirleri
- Kurt, Songül Keçeci. "Son Dönem Osmanlı Ulemasının Önemli Şahsiyetlerinden Abdurrahman Kâmil Efendi (1850-1941)". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute* 60 (2017): 477-494.
- Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Efendi. *Divançe*. Yz. A 8993: 1-99. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu.
- Okuyucu, Cihan. *Cinânî, Hayatı, Eserleri, Dîvanının Tenkidli Metni*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
- Özel, Recep Orhan. "Amasya'da Bir Âlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (Ö.1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (Ö.1963), Ahmet Emrî Yetkin (Ö.1974), Mustafa Niyazi Yetkin (Ö.1959)". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (2018): 39-72.
- Sarıkoyuncu, Ali. "Millî Mücadelede Amasya Müftüleri (Hacı Tevfik ve Abdurrahman Kâmil Efendiler)". *Diyanet İlmi Dergi* 31/2 (1995): 61-100.
- Şahin, Kâmil. "Abdurrahman Kâmil Yetkin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43: 504-505. Ankara: TDV Yayınları, 2013.